

PRZEMOC W RODZINIE TO ZAMIERZONE I WYKORZYSTUJĄCE PRZEWAGĘ SIŁ DZIAŁANIE PRZECIW CZŁONKOWI RODZINY, NARUSZAJĄCE PRAWA I DOBRA OSOBISTE, POWODUJĄCE CIERPIENIE I SZKODY

PRZEMOC W RODZINIE CHARAKTERYZUJE SIĘ TYM, ŻE:

1. JEST INTENCJONALNA

Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2. SIŁY SĄ NIERÓWNOMIERNE

W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

3. NARUSZA PRAWA I DOBRA OSOBISTE

Sprawca wykorzystuje przewagę siły narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

4. POWODUJE CIERPIENIE I BÓL

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

PRZEMOC W RODZINIE MOŻE PRZYBIERAĆ RÓŻNE FORMY

RODZAJE PRZEMOCY	KATALOG ZACHOWAŃ
PRZEMOC FIZYCZNA	popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielenie koniecznej pomocy, itp.
PRZEMOC PSYCHICZNA	wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp.
PRZEMOC SEKSUALNA	wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych kobiety, itp.
PRZEMOC EKONOMICZNA	odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspakajanie podstawowych, materialnych potrzeb

NA	rodziny, itp.
----	------------------

Świadek przemocy w rodzinie to bardzo ważna osoba.

Ważna, bo często jedyna, która może pomóc w przerwać przemoc!

Jeśli jesteś świadkiem przemocy między współmałżonkami albo widzisz, że ktoś krzywdzi dzieci...

Może zdarza się, że słyszysz zza ściany krzyki, wołanie o pomoc, czyjś płacz.

Może widzisz, że ktoś z Twoich sąsiadów, znajomych, doznaje przemocy. Nie prosi cię o pomoc. Stara się ukryć ślady pobicia.

Można wtedy uznać, że nie chce pomocy albo że akceptuje taką sytuację.

To nieprawda!!!!!!

Przemoc w rodzinie tworzy zamknięty krąg!

Pamiętaj, że ofiara przemocy w rodzinie:

1. Boi się
 - swoje życie i zdrowie;
 - tego, że nawet jeśli zawiadomi o przestępstwie policję, prokuraturę to i tak nikt nie będzie chciał zeznawać, że widział, słyszał jak ona doznaje przemocy;
2. Nie wierzy
 - że ktoś chce i może jej pomóc,
 - że ma prawo prosić o pomoc,
 - że coś się zmieni;
3. Wstydzi się
 - bo bierze na siebie całą odpowiedzialność za to co się dzieje w jej domu

TY

możesz przerwać zamknięty krąg milczenia!

możesz pomóc!

Nie musisz robić tego, co policja, prokurator, psycholog, lekarz.

Ważne jest przede wszystkim to, żebyś :

1. wysłuchał osoby, która doznaje przemocy,
2. uwierzył w to, co mówi
3. zapewnił ją o tym, że ma prawo szukać pomocy

4. zawiadomił osoby, które zajmują się udzielaniem pomocy w sytuacjach kryzysowych, czyli:

- Niebieską Linie:

PŁATNY PIERWSZY IMPULS: **0 801 1200 02** pon - sob: 10:00-22:00, nd i św:
10:00-16:00.

Tam uzyskasz informacje o tym jak znaleźć miejsce, które pomaga ofiarom przemocy w rodzinie na danym terenie i w jaki sposób zawiadomić o tej sytuacji

- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Policja - wystarczy wykręcić 997
- Prokuratura

Głęboko zakorzenione jest przekonanie, że dziecko karze się biciem dla jego dobra. Wiele osób uważa, że zjawisko to jest marginalne i że występuje tylko w rodzinach patologicznych, a w porządnym domach zdarza się rzadko... Okazuje się jednak, że biją wszyscy.

Artykuł Aleksandry Sobkowskiej (UMK, Toruń)
Przemoc wobec dziecka w rodzinie

Według Józefy Brągiel dziecko krzywdzone to takie, które cierpi z powodu niewłaściwego zachowania innych osób - głównie rodziców i opiekunów - w stosunku do niego, a przy tym doznaje poczucia niesprawiedliwości i bezsilności. Proces ten to zarówno zamierzone, jak i nie zamierzone działanie osoby dorosłej, ujemnie wpływające na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny dziecka.

Różne są przyczyny stosowania przemocy wobec dziecka w rodzinie. Generalnie wyróżnia się trzy grupy przyczyn występowania tego zjawiska. Mogą one tkwić w samych dzieciach, na przykład dzieci niechciane, upośledzone, trudne, przewlekle chore czy kalekie. Bardziej powszechne są jednak przyczyny tkwiące w rodzicach. Do takich w pierwszej kolejności należy zaliczyć ich niedojrzałość i młody wiek, brak wiedzy i umiejętności wychowawczych, doznanie maltretowania we własnym dzieciństwie, niski poziom wykształcenia, bezrobocie, wszelkiego rodzaju uzależnienia oraz socjopatia i choroba umysłowa. W drugiej grupie natomiast należy wymienić izolację społeczną rodziny, kłopoty małżeńskie, zbyt duże wymagania stawiane dziecku, a także maltretowanie żony przez męża, gdyż zazwyczaj wiąże się to także ze znęcaniem się nad dzieckiem. Trzeba tu podkreślić również wpływ braku stabilności mogący wynikać z częstej zmiany miejsca zamieszkania oraz z życia w rodzinie, w której tylko jedno z rodziców jest rodzicem naturalnym. Współwystępowanie wymienionych czynników i okoliczności zwiększa prawdopodobieństwo ryzyka występowania przestępczych zachowań rodziców wobec dzieci.

Istnieje umowny podział przemocy ze względu na rodzaj stosowanego działania. I tak wyróżnia się zaniedbanie dziecka, które jest uważane czasem za najłagodniejszą formę przemocy, choć to niezaspokajanie potrzeb dziecka niezbędnych dla jego prawidłowego rozwoju obejmuje zarówno jego sferę psychiczną, jak i fizyczną. Kolejnymi klasami są: przemoc fizyczna, psychiczna (emocjonalna) oraz przemoc seksualna.

Przemoc fizyczna

Nazywamy nią takie zachowanie wobec dziecka, które wywołuje u niego znaczny ból fizyczny, bez względu na to, czy na jego ciele pozostaną ślady, czy też nie. Zazwyczaj jednak zostają - u maltretowanych dzieci są widoczne uszkodzenia skóry spowodowane kopnięciami, uderzeniami pięścią, pasami, drągami. Dzieci doznające przemocy fizycznej często są pacjentami szpitali - gdzie połamane kończyny, pęknięte kości, wybite zęby czy obrażenia wewnętrzne ich rodzice tłumaczą upadkiem lub niezamierzonym uderzeniem się o mebel. Dorosłych znęcających się nad swoimi dziećmi cechuje duża pomysłowość w wyszukiwaniu sposobów zadawania dzieciom bólu: szczypią je, przypalają papierosem, wrywają włosy, wiążą sznurami, duszą, a nawet gryzą. Fizycznymi skutkami bicia dzieci może być kalectwo oraz różne choroby somatyczne uwarunkowane uszkodzeniami narządów wewnętrznych lub organicznymi uszkodzeniami mózgu, a nawet śmierć.

Jest jednak jeszcze wiele innych, rzadziej dostrzeganych skutków przemocy stosowanej wobec dzieci. Są to poznawcze, emocjonalne i behawioralne następstwa zespołu dziecka maltretowanego. Zaliczymy do nich zarówno brak poczucia bezpieczeństwa, przynależności uczuciowej do osób najbliższych oraz obniżoną samoocenę, jak i nieakceptowanie siebie, poczucie zagubienia, krzywdy i winy, a także trudności w

nawiązywaniu kontaktów z otoczeniem. Dzieci, które są ofiarami przemocy fizycznej, przeżywają stany depresyjne i lęki; są egocentryczne, bierne i zależne lub agresywne i nadpobudliwe, ze skłonnościami do autodestrukcji. U dzieci bitych obserwuje się również zaburzenia pamięci, koncentracji uwagi, zaburzenia zachowania i emocjonalne oraz brak poczucia rzeczywistości.

Lista przedstawionych przeze mnie skutków przemocy fizycznej w rodzinie jest imponująca, a są to przecież "tylko" bezpośrednie następstwa zespołu maltretowanego dziecka. Nawet bowiem gdy dziecko zostanie wyrwane ze świata fizycznego bólu i cierpienia, koszmar się nie kończy. Wiele lat później mogą się odczuwać odległe skutki maltretowania w dzieciństwie. Osoby takie nadal mają poczucie winy i niską samoocenę. To jednak jedne z łagodniejszych następstw. Dużo poważniejszymi są alkoholizm, narkomania, zaburzenia nerwicowe i nerwice, a także zachowania agresywne i - co może najbardziej dziwić - stosowanie przemocy fizycznej w życiu dorosłym, w tym także wobec swoich dzieci.

Przemoc psychiczna

Przemoc psychiczna jest to rozmyślne niszczenie lub znaczące obniżanie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka, od wyzisk poczynając przez emocjonalne odrzucenie po nadmierne wymagania i nieliczenie się z możliwościami rozwojowymi dziecka¹. Inaczej mówiąc, jest to wszelkie dokuczanie dziecku bez użycia narzędzi, które jest przyczyną występowania u niego negatywnych przeżyć, "moralnej udręki". Mimo że nie zostawia śladów na ciele ofiary, wyrządza ogromne spustoszenie w sferze emocjonalnej, poznawczej i behawioralnej dziecka.

Konsekwencje tego typu działań są bardzo zbliżone do psychicznych następstw bicia dzieci. Dokuczanie dziecku bez użycia narzędzi wywołuje u niego wiele negatywnych przeżyć: lek, poczucie niesprawiedliwości i bezsensu, świadomość braku miłości rodzicielskiej i wiele innych konsekwencji, takich jak zaburzenia snu, przygnębienie, nerwice, zachowania agresywne, a nawet myśli i próby samobójcze. Ponadto krzyczenie na dzieci i poniżanie powoduje poważne konsekwencje w ich dorosłym życiu. Osoby takie nawet wiele lat później mają poczucie winy, niską samoocenę, a także zaburzone poczucie własnej tożsamości, silną potrzebę kontrolowania innych oraz są psychicznie uzależnione od swoich rodziców. Ofiary przemocy psychicznej cierpią na depresję, nerwice, izolują się od otoczenia bądź odstraszą je swoim perfekcjonizmem lub negatywnymi oczekiwaniami w stosunku do innych. Częstymi następstwami doznanej w dzieciństwie "moralnej udręki" są zachowania przestępcze jej ofiar, a także stosowania przez nie przemocy emocjonalnej w życiu dorosłym.

Przemoc seksualna

Seksualne wykorzystywanie dziecka jest najbardziej odrażającą i szkodliwą - ze względu na następstwa, jakie powoduje - formą przemocy. Według Józefy Brągiel jest to wciąganie dziecka w sferę aktywności seksualnej nieadekwatnej do jego etapu rozwojowego, w sferę działań, których dziecko nie rozumie i nie jest w stanie zaakceptować, i które naruszają jednocześnie normy prawne i społeczne. Dziecko jest w takich przypadkach traktowane jako obiekt seksualny, którym dorosły posługuje się w celu zaspokojenia własnych potrzeb. Wyróżnia się trzy rodzaje zachowań w zakresie form seksualnego wykorzystywania dzieci przez dorosłych. Pierwszą grupę stanowią tzw. akty pozbawione

fizycznego kontaktu, czyli ekshibicjonizm, podglądactwo, fetyszyzm, obsceniczne telefony oraz eksponowanie ciała dziecka osobom dorosłym w celu zaspokojenia ich seksualnych pragnień. Kolejny rodzaj przemocy seksualnej to czyny skupione na fizycznym kontakcie osoby dorosłej z dzieckiem, do którego zalicza się petting bądź praktyki masturbacyjne. Ostatnią klasę tego typu zachowań stanowią akty noszące znamiona gwałtu, czyli zmuszanie dziecka do stosunków seksualnych.

Także w tym rodzaju przemocy wyróżniamy zarówno następstwa bezpośrednie, jak i odległe w czasie oraz następstwa somatyczne i inne, czyli poznawcze, emocjonalne, behawioralne i seksualne.

Wśród bezpośrednich skutków somatycznych należy wymienić urazy zewnętrznych narządów płciowych, przerwanie błony dziewiczej, infekcje przenoszone drogą płciową oraz urazy ciała związane ze stosowaniem przemocy fizycznej jako środka do osiągnięcia celu - zaspokojenia seksualnego. Dużo dłuższa jest lista następstw psychicznych: erotyzacja dziecka, zaburzenia snu, fobie, lęki, nerwice, depresje. Ofiary przemocy seksualnej przejawiają prowokacyjne zachowania seksualne wobec swoich rówieśników, wykazują zachowania agresywne i autodestrukcyjne, łącznie z podejmowaniem prób samobójczych, albo wręcz przeciwnie - ich zachowania są regresywne, izolują się. Podobnie jak w przypadku innych rodzajów przemocy dzieci doznające tego typu nadużyć mają problemy w szkole, uciekają z domu, cechują je zachowania przestępcze oraz niska samoocena, poczucie winy i krzywdy.

Równie długa jest lista odległych w czasie następstw przemocy seksualnej stosowanej wobec dziecka: lęki, zespoły depresyjne psychozy, zaburzenia osobowościowe i wiele innych skutków występujących także w wyniku stosowania innych rodzajów przemocy. W przypadku nadużyć tego typu występują specyficzne zaburzenia seksualne, takie jak dysparemnia, zaburzenia pożądania u kobiet i negatywne postawy wobec mężczyzn i seksu oraz impotencja u mężczyzn. Tendencje orgiastyczne, sadyzm oraz homoseksualny i biseksualny rozwój orientacji płciowej, pedofilia, transwestytyzm, promiskuityzm, prostytutka i gwałcenie to kolejne skutki nadużyć seksualnych. Ta sama przemoc może również spowodować występowanie odmiennych sytuacji, takich jak trudności w nawiązywaniu kontaktów z płcią przeciwną i niepowodzenia seksualne. Także w tym przypadku ofiary mogą przejawiać tendencje do zachowań o charakterze przestępczym oraz do stosowania przemocy w życiu dorosłym, także wobec dzieci.

Oprawca rodzic

Przedstawione tu następstwa stosowania jakiegokolwiek rodzaju przemocy czyta się zapewne jak listę zaburzeń osobowości z domieszką zachowań dewiacyjnych. Niestety, akty przemocy stosowane wobec najmłodszych są niezaprzeczalnym faktem, choć wielu z nas nie może uwierzyć, że ktokolwiek jest w stanie tak krzywdzić dziecko. Sytuacja jest tym bardziej dramatyczna, że dotyczy rodziny. Oprawcą nie jest przecież obca, przypadkowa osoba, lecz rodzic - obiekt miłości dziecka. Nie może być nic gorszego niż taka zdrada dziecka, jego ufności, uczucia i oddania, jakim darzy swoich rodziców. Nie ma nic okrutniejszego od ignorowania, obrażania lub upokarzania tych małych, bezbronnych istot, od bicia, kopania czy ich seksualnego wykorzystywania. To zbrodnia wymierzona przeciwko części samego siebie.

Dziecko jest całkowicie uzależnione od rodziców, nie wybiera ich samo, jest zdane na warunki, jakie stworzą dla jego rozwoju. Spoczywa na rodzicach ogromna odpowiedzialność za losy jednostki, którą powołali do życia. Te słowa Ireny Jundziłł (1986) powinny nam uzmysłwić, iż rodzina ma największy wpływ na kształtowanie się osobowości dziecka. Rodzice powinni zdać sobie sprawę, że moje dziecko nie oznacza moja własność. Muszą uświadomić sobie, że dziecko to indywidualna, rozumna osoba z ogromnym potencjałem, którego rozwój leży w ich rękach. Od sposobu postępowania rodziców zależy całe późniejsze życie ich dzieci. Według Zygmunta Freuda *zasadnicze podstawy przyszłej osobowości kształtują się przede wszystkim w okresie dzieciństwa, w kontakcie z rodziną i w oparciu o wzajemne z nią więzi uczuciowe.* Pamiętając więc, że przemoc rodzi przemoc, należy szukać innych metod wychowania chroniących dzieci przed demoralizacją, wykośleniem i zejściem na złą drogę. Wbrew pozorom zaprzestanie bicia nie musi oznaczać braku pozytywnych rezultatów w tym procesie. Zmiana metod wychowania wymaga jednak wiele odwagi od rodziców. Musieliby przecież zrezygnować z uprzywilejowanej pozycji pana i władcy i dostrzec w swoim dziecku drugiego, wartościowego człowieka. Rodzice musieliby otworzyć się na jego potrzeby i kłopoty, wykazać się zrozumieniem, cierpliwością i, przede wszystkim, życzliwością.

Jestem przekonana, że gdy w rodzinie będą panowały tego typu relacje, jej członkowie lepiej się nawzajem poznają, staną się sobie bliżsi, a co za tym idzie łatwiej i lepiej będą sobie radzić z najróżniejszymi problemami. Z czasem rodzice sami dojdą do wniosku, że bicie i przemoc psychiczna nie dawały żadnych pozytywnych rezultatów wychowawczych, a wręcz przeciwnie - pogłębiały istniejące kryzysy. Zrozumieją, że dziecko stanowi sedno naszego życia, musi więc wiedzieć i czuć, że jest kochane, i że zawsze znajdzie w nas oparcie. Gdy dorośli będą starali się stosować tę zasadę w życiu, powstanie silna wewnętrznie rodzina, która potrafi sama sobie radzić ze swoimi problemami bez użycia przemocy. Dlatego należy stworzyć dom pełen miłości i życzliwości - bezpieczną przystań, w której dorośli zapewnią dziecku odpowiednie warunki do jego prawidłowego rozwoju.

Przemoc stała się dziś normą stosunków społecznych. Przemoc w rodzinie - sposobem wychowywania. Postarajmy się zmniejszyć liczbę dramatów rozgrywających się w czterech ścianach mieszkań. Zareagujmy, gdy ojciec pobitego dziecka powie znów: "Straciłem nad sobą panowanie"...

Aleksandra Sobkowska
UMK, Toruń

Skutki przemocy i jej objawy.

Jednym z czynników sprzyjających występowaniu trwałych zaburzeń funkcjonowania w życiu dorosłym, obok genetycznych uwarunkowań, są traumatyzujące doświadczenia z dzieciństwa. Ich wpływ zależy od:

- wieku osoby narażonej na działanie czynników negatywnych,
- czasu trwania traumatyzującej sytuacji i częstotliwość zdarzeń,
- drastyczność krzywdy
- osoby sprawcy

Konsekwencje krzywdzenia dzieci dla ich rozwoju i funkcjonowaniu w życiu:

- a. natychmiastowe – sińce, złamania, oparzenia, urazy narządów wewnętrznych, krwiaki, odruchowe reakcje lękowe, śmierć
- b. długoterminowe
 - dla rozwoju intelektualnego – opóźnienia, upośledzenia, problemy z koncentracją uwagi, myśleniem twórczym: dzieci a później dorośli funkcjonują na niższym poziomie niż ich potencjalne możliwości.
 - Dla rozwoju społecznego – funkcjonowanie zgodnie z wyuczonymi wzorcami rodzinnymi a nie normami społecznymi, nieprawidłowa hierarchia wartości, relatywizm moralny, działania przestępcze, skłonność do konfliktów, niepowodzenia zawodowe
 - Dla rozwoju emocjonalnego – nieprawidłowy rozwój sfery uczuciowej, niezdolność do głębszej więzi z drugim człowiekiem, nieumiejętność okazywania zaufania i miłości, chłód, powściągliwość, niska samoocena, podejrzliwość

Rozpoznawanie przemocy.

- a. na podstawie relacji rodzice – dziecko
 - zwleknięcie ze zgłoszeniem się do lekarza
 - niewystarczające wyjaśnienia
 - brak jakichkolwiek wyjaśnień
 - obrażenia powstałe w różnym czasie o podobnym charakterze
 - wcześniejsze występowanie w rodzinie wypadków krzywdzenia
 - niewystarczająca troska rodziców
 - bezwzględne oskarżanie dziecka przez rodziców
 - duża surowość i krytycyzm, nierealistyczne wymagania
 - dziecko nie "ucieka w ramiona rodziców" w obawie przed obcymi
 - zmiana ról w domu – dziecko przejmuje obowiązki rodziców
 - matka jest bardzo często nieobecna w domu
 - rodzina w której nie ma granic międzypokoleniowych
 - rodzina oddzielona fizycznie i psychicznie od społeczności lokalnej
 - rodzice alkoholicy, narkomani, chorzy psychicznie
- b. na podstawie zachowania dziecka
 - strach i niepokój
 - poczucie winy
 - ambiwalencja uczuć
 - brak zaufania
 - agresywność
 - bierność
 - kłopoty w szkole
 - smutek
 - opóźniony rozwój

- zaburzenia mowy
- dolegliwości związane ze stresem

c. z wykorzystaniem metod psychologicznych(rysunek, psychodrama itp.)

- brak w rysunku pierwiastka ludzkiego, roślinnego, zwierzęcego
- brak na rysunku wejścia do domu
- wejście do domu zakratowane, niedostępne
- elementy fantastyczne, nierealistyczne
- rysowanie w pozycji "żaby"
- ciemna agresywna kolorystyka
- elementy jawne lub symboliczne genitalne
- agresywna, przerażająca tematyka

Czy agresja jest instynktem czy zachowaniem wyuczonym?

Przez wiele lat prowadzono badania na temat agresji i jej pochodzenia. Dzisiaj jest ich bardzo dużo . Według początkowych badań w tym zakresie kierowano się w stronę dwóch koncepcji: agresja jest instynktem i agresja jest zachowaniem wyuczonym. W ostatnich latach spojrzenie na agresję uległo zmianie. Badanie wykonane przez Bandurę i innych wykazały, że agresja to zachowanie wyuczone, którego uczymy się przez obserwację, naśladowanie, bezpośrednie doświadczenia i powtarzanie. Badacze wykazali w swoich pracach, że agresji uczymy się przede wszystkim w domu rodzinnym, w szkole, środowisku lokalnym oraz przez media. W domu nauka agresji zaczyna się od obserwacji kłótni rodziców, bójek, obrzucania obelgami, fizycznego karania dziecka, znęcania się nad dzieckiem fizycznie i psychicznie. Drugim miejscem nauki agresji jest środowisko lokalne czyli między innymi szkoła poprzez agresywne zachowania grup nieformalnych, rówieśniczych, a także z agresywnym zachowaniem się nauczycieli- wychowawców. Agresji uczy nie tylko dom, szkoła, środowisko lokalne, ale obecnie przede wszystkim media. Ta forma nauki agresji jest najbardziej skuteczna. Przedstawianie przemocy w gazetach, komiksach, kinach, telewizji, grach komputerowych wywołuje zróżnicowane efekty. Może to być efekt sprawcy czyli bezpośrednie naśladowanie wzorów przemocy lub efekt ofiary, czyli wzrost poziomu lęku, podejrzliwości, nadmiernej ostrożności w zapewnieniu sobie bezpieczeństwa. Może to być także efekt świadka, wyrażający się wzrostem znieczulenia na cierpienie innych i obniżeniem empatii.

Agresja jest więc uczona długo, dobrze , często i jest podtrzymywana przez osoby znaczące dla dziecka(rodzice, młodzieżowi idole, bohaterowie ulubionych filmów, bajek). Agresywne zachowania i myśli przyswajane przez lata stają się naturalnym zachowaniem i bardzo trudno je zmienić. Instytucje radzą sobie z agresją w różny sposób. Najczęściej sposoby te nie dają żadnych rezultatów są mało skuteczne. Do takich strategii zalicza się w szczególności kary, nagany i zgodę na przejawy agresji w instytucji. Dorośli, przełożeni często na agresję reagują nagana, karą. Metody te są skuteczne doraźnie. Zawodne okazują się gdy stosowane są wobec młodzieży chronicznie agresywnej, która przyzwyczaiła się do tego typu reakcji ze strony otoczenia.

Większość ludzi wybiera zachowania nie-agresywne, gdyż uważają agresję za niewłaściwa, niemoralna i antyspołeczna. Osobnicy agresywni myślą zupełnie inaczej niż większość społeczeństwa. Są skoncentrowani na sobie(nie dbam o to czy kogoś zranię, zrobię mu krzywdę). Zachowania innych interpretują jako wrogie wobec siebie, a zachowania neutralne postrzegają jako agresywne (np. spojrzenie, potrącenie).W swojej świadomości minimalizują szkodliwość społeczną (wszyscy kradną – dlaczego ja mam nie kraść),

zmieniają znaczenie zachowań (nie mogą stać spokojnie kiedy ktoś mnie obraża), przewidują najgorsze, obwiniają innych. Agresor zakotwicza swoje poglądy i nie potrafi korygować myślenia mimo bezpośrednich dowodów na jego błędność.

Czynniki ryzyka przemocy rówieśniczej.

- kulturowe i społeczne- przepisy prawne, nie powstrzymujące przed przemocą, normy społeczne, sankcjonujące nierówność i przemoc, dostępność niebezpiecznych narzędzi, wyjątkowo złe okoliczności ekonomiczne, bezrobocie, nędza, narkomania, alkoholizm
- międzyludzkie –stosowanie przemocy przez rodziców i w rodzinie, zachęcanie do przemocy w rodzinie, patologia rodziny(brak więzi emocjonalnych, brak konsekwencji w wychowaniu), izolacja społeczna, brak przyjaciół, przyjaciele i znajomi stosujący przemoc
- psychospołeczne –wczesne i uporczywe problemy z zachowaniem, złe wyniki w szkole, bunt, pozytywne postawy wobec przemocy, deficyty umiejętności prospołecznych, izolacja społeczna, niska pozycja dziecka wśród rówieśników
- biogenetyczne –podatność genetyczna, podłoże biologiczne, uwarunkowanie fizjologiczne

materiały z internetu - opracowała: Jadwiga Puton